

Tekst 9

Peggy Albers: "Eventyr og fortællinger påvirker børns verdensbillede"

Artikel, Videnskab.dk, 19. april 2016

Eventyr og fortællinger påvirker børns indlæring og verdensbillede

Er pigerne virkelig mest til pynt og lyserødt og drengene mest til rumfart og sport? Kønsrollerne lever i bedste velgående i eventyrene, og det kan påvirke børns opfattelse af virkeligheden, skriver denne professor.

Historiefortællinger udvikler ikke bare børnenes læsefærdigheder; de overbringer værdier, overbevisninger, holdninger og sociale normer, som til gengæld former børnenes virkelighedsopfattelse. (Foto: Shutterstock)

Peggy Albers

Professor, sprog- og læsefærdighedsundervisning, Georgia State University

1 Har du nogensinde undret dig over, hvorfor drenge og piger vælger særligt legetøj, særlige farver og særlige fortællinger?

Hvorfor kan piger godt lide lyserødt og prinsesser, og drenge Darth Vader, krigere og astronauter?

5 De historier, vi fortæller, kan gøre en forskel.

Forskerne har fundet ud af, at fortællingerne har en stor indflydelse på børns opfattelse af både kønsroller og de kulturelle roller. Historierne udvikler ikke bare børnenes læsefærdigheder; de overbringer værdier, overbevisninger, holdninger og sociale normer, som til gengæld former børnenes virkelighedsopfattelse.

- ¹⁰ Gennem mit forskningsarbejde har jeg fundet, at børn lærer, hvordan de skal opføre sig, tænke og handle gennem de karakterer, som de møder gennem historierne.

Men hvordan former fortællingerne børnenes perspektiv?

Fortællinger gør børn empatiske og kreative

- ¹⁵ Historier, uanset om de fortælles gennem billedbøger, dans, billeder, regnestykker, sange eller mundtlig genfortælling, er en af vores mest fundamentale kommunikationsformer.

For knap 80 år siden udtalte Louise Rosenblatt, som er en berømt litteraturforsker, at vi forstår os selv bedre gennem personerne i fortællinger.

Hun argumenterede for, at historierne hjælper læserne til at forstå måden, forfattere og deres karakterer tænker, og hvorfor de opfører sig, som de gør.

- ²⁰ Forskning foretaget af Kathy Short, der forsker i børnelitteratur, har på tilsvarende vis påvist, at børn gennem fortællinger lærer at udvikle et kritisk perspektiv på, hvordan de skal deltage i sociale situationer.

- ²⁵ Historierne hjælper børnene med at udvikle empati og med at kultivere fantasifuld og divergerende tankevirksomhed; det vil sige tankevirksomhed, der producerer en række mulige opfattelser og løsninger omkring begivenhederne i historien, i stedet for at lede efter én enkelt, bogstavelig respons.

Historier har stor effekt på små børn

Så hvor og hvornår udvikler børn deres verdenssyn, og hvordan former historierne det?

- ³⁰ Studier har vist, at børn udvikler deres perspektiv på identitetsaspekter, som eksempelvis kønsroller og race, før femårsalderen.

Et nøgleværk af forfatteren John Berger foreslår, at meget små børn begynder at genkende mønstre og visuelt aflæse deres verden, før de lærer at tale, skrive eller læse.

De historier, som de læser eller ser, kan have en stor indflydelse på måden, de tænker og opfører sig.

- ³⁵ For eksempel viser forskning, udført af professor og forsker Vivian Vasquez, at små børn udlever eller tegner narrativer, hvor de selv bliver en del af fortællingen.

Vivian Vasquez beskriver i sin forskning blandt andet, hvordan pigen Hannah på fire år blander virkelighed med fiktion i sine tegninger af Rudolf med den røde næse. Ved

siden af rensdyret tilføjer Hannah en
 40 person med et rødt X over sig.

Vasquez forklarer, at Hannah var blevet drillet af klassens drenge, og at hun ikke brød sig om at se Rudolf blive kaldt navne og blive drillet af de
 45 andre rensdyr, da hun læste bogen om rensdyret.

Vasquez foreslår, at Hannahs tegning kommunikerer hendes ønske om, at drengene ikke driller Rudolf eller,
 50 endnu vigtigere, hende selv.

Børn tilegner sig kulturelle roller og kønsroller

Jeg har haft tilsvarende indblik i forbindelse med min egen forskning. Jeg
 55 fandt, at børn tilegner sig karakterernes kulturelle roller og kønsroller.

I et studie, som jeg foretog over en periode på seks uger, læste og diskuterede børn i 'third grade' (som typisk er otte-ni år gamle, svarende til cirka 1.-3. klasselever i Danmark, red.) karakterernes mande- og kvinderoller i fem forskellige historier.
 60

Børnene genopførte efterfølgende kønsrollerne. Senere omskrev børnene fortællingerne som 'flækkede eventyr'. Det vil sige, at børnene omskrev karaktererne og deres roller, så de afspejlede de nutidige roller, som mænd og kvinder påfører sig i dag. Pigerne blev for eksempel omskrevet, så de viste, at også de havde arbejdet uden for hjemmets
 65 fire vægge.

Vi bad efterfølgende pigerne om at tegne det, de mente, at drengene interesserede sig for, og omvendt bad vi drengene om at tegne, hvad de mente, pigerne interesserede sig for.

Traditionelle kønsrollestereotyper trådte frem

Vi var overraskede over, at samtlige børn tegnede symboler og omgivelser, der repræsenterede den traditionelle opfattelse af kønsrollerne.
 70

Drengene tegnede pigerne som prinsesser på et slot med en mand, der var ved at redde dem fra en drage. Tegningerne var pyntede med regnbuer, blomster og hjerter. Pigerne tegnede drengene ude i det fri og som eventyrere og atleter.

Prøv for eksempel at se på en tegning, som er tegnet af en otteårig dreng (billedet, red.).

Tegning lavet af en otteårig dreng. Han blander det traditionelle eventyr med sin interesse for rumfart - se bare toppen af tårnet. (Illustration: Peggy Albers/The Conversation)

⁷⁵ Først genskaber drengen et traditionelt handlingsforløb fra et eventyr, som han har hørt fortalt (prinsesse skal reddes af en prins).

Derefter blander han eventyret med sin egen interesse for rumfart.

På trods af at han deltog i diskussionen om, at ens køn ikke skal afgøre den rolle, man har i samfundet (for eksempel kvinder som omsorgspersoner og mænd som forsørgere),
⁸⁰ antyder hans tegning, at eventyrene bidrager til hans opfattelse af kønsrollerne.

Disney-fortællinger har stor indflydelse

Vores fund er yderligere underbygget af forskeren Karen Wohlwends arbejde. Hun fandt, at Disney-fortællingerne havde en stor indflydelse på små børn.
⁸⁵

Hendes forskning fandt, at meget små piger, som blev påvirket af fortællingerne, har større sandsynlighed for at blive 'ungmø, der skal frelses', når de leger.
⁹⁰

Men det er ikke kun det skrevne ord, der har så stor indflydelse på børn. Før de begynder at læse, er de små børn afhængige af illustrationer og billeder for at kunne læse og forstå historier. Endnu en forsker, Hilary Janks, har påvist, at børn fortolker og tilegner sig deres opfattelse gennem billeder, som er en anden form for fortællekunst.

Tidligere forskning har vist, at Disney-fortællinger har en stor indflydelse på små børn, og at meget små piger, som blev påvirket af fortællingerne, har større sandsynlighed for at blive 'ungmø, der skal frelses', når de leger. (Foto: Colourbox)

¹⁰⁰ Historier kan ændre børns opførelse

Forskerne har også dokumenteret, hvordan fortællingerne kan ændre børnenes opfattelse af mennesker i andre verdensdele. Og ikke nok med det, historierne kan også påvirke den måde, børnene vælger at opføre sig i verden.

For eksempel arbejder Hilary Janks med børn og lærere om, hvordan fortællinger om flygtninge kan påvirke børnenes opfattelse af flygtningene.
¹⁰⁵

Kathy Short studerede børnenes engagement i litteratur, der omhandlede menneskerettighederne. I forbindelse med deres arbejde med 200 elever i en K-5-skole (amerikansk betegnelse for perioden fra børnehave til femte klasse, red.) fandt de, at fortællingerne havde en så stor følelsesmæssig effekt på disse børn, at de begyndte at overveje, hvordan de selv kunne gøre en forskel i lokalsamfundet og på skolen.
¹¹⁰

Børnene blev berørt af fortællinger om børneaktivister, som for eksempel Iqbal, en

autentisk historie om pakistanske Iqbal Masih, en børneaktivist, der organiserede en kampagne for lovgiving, der forbyder børnearbejde. Han blev myrdet, da han var 12 år gammel i 1995 på grund af sin aktivisme.

¹¹⁵ Børnene læste historierne, mens de sideløbende lærte om menneskerettighedsovergreb og manglen på mad, som mange mennesker på kloden lider under. På denne skole blev eleverne motiveret til at plante en køkkenhave for at støtte den lokale fødevarebank.

Behov for globale fortællinger

Nutidens klasseværelser repræsenterer en enorm mangfoldighed.

¹²⁰ I Atlanta, hvor jeg underviser og bor, repræsenterer eleverne på én skole flere end 65 nationer og taler flere end 75 forskellige sprog.

Verdens mangfoldighed er sandelig vævet ind i vores hverdagsliv gennem de forskellige medier.

¹²⁵ Når børn læser fortællinger om andre børn som for eksempel Iqbal, lærer de nye synsvinkler, som både strækker sig ud over og på samme tid knytter dem til deres lokale kontekst.

I en tid, hvor børn udsættes for blandt andet visse præsidentkandidaters negative narrativer om store religiøse grupper, mener jeg, at behovet for, at børnene læser, ser og hører globale fortællinger, er endnu større.

¹³⁰ *Peggy Albers hverken arbejder for, rådfører sig med, ejer aktier i eller modtager fondsmidler fra nogen virksomheder, der vil kunne drage nytte af denne artikel, og har ingen relevante tilknytninger. Denne artikel er oprindeligt publiceret hos The Conversation.*

Oversat af Stephanie Lammers-Clark